

דף סב: -סג. ויין אין לו

מהלך הסוגיה

משנה (ס:). "לקח הימנו חיטין בדינר זהב (=כ"ה דינרי כסף) הכור, וכן השער. עמדו חיטין בשלושים דינרין. אמר לו: תן לי חיטיי, שאני רוצה למוכרן וליקח בהן יין! אמר לו: הרי חיטיך עשויות עלי בשלושים, והרי לך אצלי בהן יין; ויין אין לו".

גמ' (סב:). "וכי אין לו יין מאי הוי? והתניא: אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער, יצא השער - פוסקין, אף על פי שאין לזה יש לזה!"

בתשובה מובאים שני הסברים, מפיהם של רבה, אביי ורבה, לפי הסדר הבא:

רבה: בבא לחוב בדמיהן.

אביי: בהערמת רבית.

רבה: בבא לחוב בדמיהן.

א. רבה ורבה - בבא לחוב בדמיהן: בניגוד לפסיקה על הפירות, שבה ניתן הכסף עכשיו, כאן לא נתן הפוסק על היין כסף על היין שיגיע בעתיד, אלא "נתן" את החוב שחייב לו בחיטים, שבמקום החיטים שחייב ישלם ביין לכשיהיה לו (ובעצם "פסק" עימו על היין בעד חוב בעלמא).

הסברה לאסור: לאו כאיסרו הבא לידו דמי. אבל אם יש לו יין - נקנה לבעל המעות מעכשיו (במקום החוב בחיטים), ואם יתייקר היין - ברשות לוקח התייקר, ומותר.

קושיית אביי: הברייתא שהביא רבה, העוסקת באדם שמעמיד הלוואתו על הפירות (בא לחוב בדמיהן), אמרה במפורש שגם אם יש לו ("חיטים יש לי שאני נותן לך") אסור!

מכוח קושייה זו העמיד אביי את המשנה בדיון אחר לגמרי, בהערמת רבית.

רבה (אחרי שמקשה על העמדת אביי) חוזר להסברו של רבה, שמשנתנו בבא לחוב בדמיהן, ובתשובה לקושיית אביי מביא ברייתא דרבי אושעיא, שסוברת כמשנתנו - שאם יש לו מותר (ואם כן, פרט זה שנוי במחלוקת תנאים).

ב. אביי - בהערמת רבית: הלוואת פירא בשווי (בהתחייבות להחזיר סכום זה של כסף), וקנייתו חזרה בידי המלווה בזול (ללא כל שינוי בסכום החוב).

וכך משמע לשון המשנה (הפרטים הנתונים בסוגריים מרובעים הם פרטים נוספים, שאינם מוזכרים במשנה כלשונה; והסוגריים המשולשים הם פרטים שיש להשמיט מן המשנה, להסברו של אביי):

[אמר לו: הלוויני שלושים דינרים. אמר לו: שלושים דינרים אין לי, חיטין בשלושים דינרים יש לי שאני נותן לך. נתן לו בהלוואה חיטין בשלושים דינרים. וחזר המלווה] לקח הימנו חיטים אלו בדינר זהב >הכור, וכן השער. עמדו חיטים בשלושים דינרים<. אמר המלווה: תן לי [דמי] חיטיי >שאני רוצה למכרן< [שמכרתים לך]², שאני רוצה ליקח בהם יין. אמר לו המלווה: >הרי חיטיך עשויות עלי< [בדמי חיטיך שעשית עלי] בשלושים דינרים הרי לך אצלי בהן יין. ויין אין לו.

אבל אם יש לו יין - פירא הוא דקא שקיל מיניה, ואין ההערמה ניכרת, ומותר.

רבה מקשה על אביי, שהעמדתו אינה מתאימה ללשון המשנה, ולכן חוזר רבה להסברו של רבה - בבא לחוב בדמיהן עסקינן.

[כ"ג בסיון התשס"ט]

¹ משפט זה מלשון המשנה אינו מסתדר עם הסברו של אביי (בהמשך יקשה רבה מלשון המשנה; ועיין גרסת הריטב"א).

² כלומר, שהלוויית לך אותם.